

Datum van inontvangstneming : 13/06/2018

Zaak C-321/18

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

9 mei 2018

Verwijzende rechter:

Raad van State (België)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

2 mei 2018

Verzoekster:

Terre wallonne VZW

Verweerster:

Waals Gewest

RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

XIIIe KAMER

ARREST

nr. 241.368 van 2 mei 2018

[OMISSIS]

Inzake: **de vereniging zonder winstoogmerk**

TERRE WALLONNE,

[OMISSIS]

tegen:

Waals Gewest

vertegenwoordigd door zijn regering,

[OMISSIS]

I Voorwerp van het verzoekschrift

Bij verzoekschrift neergelegd op 9 februari 2017 vordert de vereniging zonder winstoogmerk (VZW) TERRE WALLONNE nietigverklaring van het besluit van de Waalse regering van 1 december 2016 tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk.

II Procedure

[OMISSIS]

[OMISSIS] **[Or. 2]**

[OMISSIS]

III Feiten

1. Op 8 november 2012 diende de minister bevoegd voor de Natuur bij de Waalse regering een nota in met als doel een voorontwerp van besluit tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk in eerste lezing te laten goedkeuren.

2. [OMISSIS]

3. Van 10 december 2012 tot 8 februari 2013 liep er een openbaar onderzoek in de 218 bij het Natura 2000-netwerk betrokken gemeenten.

4. Op 6 oktober 2016 diende de minister bevoegd voor de Natuur bij de Waalse regering een nota in met als doel een voorontwerp van besluit tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk in tweede lezing te laten goedkeuren.

5. Op 8 november 2016 bracht de afdeling Wetgeving [van de Raad van State] over dit ontwerpbesluit advies nr. 60.224/4 uit.

6. [OMISSIS]. **[Or. 3]**

7. Op 1 december 2016 keurde de Waalse regering een besluit tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk goed.

Dit besluit [OMISSIS] vormt de bestreden handeling.

IV Ontvankelijkheid

[OMISSIS]

[OMISSIS] **[Or. 4]**

[OMISSIS]

De exceptie van niet-ontvankelijkheid wordt verworpen. **[Or. 5]**

V *Derde middel*

V.1. *Argumenten van partijen*

A. *Verzoekschrift*

Eerste onderdeel

Verzoekster betoogt dat „de bepalingen van het bestreden arrest kunnen worden opgevat als een plan of een programma waarop artikel 6, lid 3, van richtlijn [92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna] van toepassing is, namelijk een plan dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar significante gevolgen kan hebben voor dit gebied”. Zij betoogt dat bij gebrek aan een passende beoordeling van het voorgestelde plan of programma, artikel 6, lid 3, is geschonden.

Tweede onderdeel

Verzoekster voert dezelfde grief aan, thans tegen de achtergrond van artikel 5, lid 1, en artikel 6 van richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's. Zij betoogt dat die richtlijn niet alleen van toepassing is op plannen en programma's die het milieu kunnen schaden, maar ook op milieuvriendelijke plannen en programma's.

Dienaangaande betreurt zij dat het openbaar onderzoek niet overal in het Waalse gewest werd gehouden, maar alleen in de gemeenten die bij het Natura 2000-gebied betrokken zijn.

B. *Memorie van antwoord*

Primair betoogt de tegenpartij dat het middel niet ontvankelijk is, omdat daarin uitsluitend schending van bepalingen van richtlijnen wordt gesteld, terwijl verzoekster nergens de niet-omzetting ervan in nationaal inroept.

Subsidiair onderzoekt zij beide onderdelen van het middel. **[Or. 6]**

Eerste onderdeel

Zij is van oordeel dat de bestreden regeling „direct verband houdt met of nodig” is voor het beheer van de gebieden, zodat zij niet beantwoordt aan de gevallen bedoeld in artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43/EG.

Tweede onderdeel

Zij betoogt dat „uit het feit dat de bestreden handeling geen passende beoordeling zoals bedoeld in richtlijn 92/43/EG behoeft, dient te worden afgeleid dat de gevolgen daarvan evenmin een beoordeling in de zin van richtlijn 2001/42/EG behoeven”.

Zij voegt hieraan toe dat de bestreden handeling geen plan of programma in de zin van richtlijn 2001/42/EG is en in elk geval volgens artikel 3 van die richtlijn buiten de werkingssfeer van deze richtlijn valt. Ten slotte ziet zij niet in welk opzicht de verzoekende vereniging niet de gelegenheid zou hebben gekregen, haar opmerkingen in de loop van het openbaar onderzoek doeltreffend geldend te maken.

C. Memorie van repliek en laatste memorie van verzoekster

In verband met de door de tegenpartij aangevoerde exceptie van niet-ontvankelijkheid van het middel wijst verzoekster erop dat zij zich beroept op de rechtstreekse werking van de ter ondersteuning van deze grief aangehaalde bepalingen van de richtlijnen.

Eerste onderdeel

Verzoekster stelt vast dat de bestreden handeling zelf verwijst naar artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43/EEG. Zij verstrekt nog de volgende toelichting:

„Vervolgens onderstreept verzoekster dat het niet ter zake dienend zou zijn een passende beoordeling van plannen of projecten tegen de achtergrond van de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied in de zin van artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43 te eisen zonder die instandhoudingsdoelstellingen zelf aan een dergelijke passende beoordeling te hebben onderworpen.

Het begrip ‚direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied’ houdt in dat de instandhoudingsdoelstellingen en dus ook de beheersdoelstellingen van dat gebied zijn omschreven. Aangezien net de omschrijving daarvan het voorwerp van de bestreden handeling is, kan de uitzondering die deze omschrijving is gebaseerd, hierop niet van toepassing zijn.

Bij wijze van uitzondering geen passende beoordeling eisen van plannen die „direct verband [houden] met of nodig [zijn] voor het beheer van een gebied” is alleen mogelijk indien de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied die met die plannen zullen worden verwezenlijkt, zelf aan een passende beoordeling zijn onderworpen”. **[Or. 7]**

Tweede onderdeel

Zij betoogt dat „het evident is dat de bestreden handeling een plan of een programma is in de zin van richtlijn 2001/42, zoals verduidelijkt in het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 27 oktober 2016 [...]”.

Zij licht dit als volgt toe:

„Primair valt de bestreden handeling binnen de werkingssfeer van artikel 3, lid 2, onder a), van richtlijn 2001/42.

De bestreden handeling moet immers worden beschouwd als te zijn opgesteld voor de sectoren landbouw, bosbouw, visvangst, waterbeheer, grondgebruik en bodembestemming.

Bovendien legt de bestreden handeling voor bepaalde in de bijlagen 1 en 2 bij richtlijn 85/337/EEG genoemde projecten het kader voor de toekenning van toekomstige uitvoeringsvergunningen vast. Dienaangaande wordt verwezen naar de zesde overweging in fine van genoemde bestreden handeling.

[...] Subsidiair is verzoekster van mening dat de bestreden handeling binnen de werkingssfeer van artikel 3, lid 3, van richtlijn 2001/42 valt, maar aangezien de tegenpartij niet heeft uitgemaakt of er sprake kan zijn van aanzienlijke milieueffecten, had daarvoor een milieueffectbeoordeling moeten worden uitgevoerd.

[...] Verzoekster herinnert in het algemeen eraan dat het evident is dat de bestreden handeling ‘aanzienlijke milieueffecten kan hebben’, precies omdat dit juist het doel ervan is.

Het is immers de essentie van de bestreden handeling, een – uiteraard positief – aanzienlijk milieueffect te hebben.”

In verband met het openbaar onderzoek herinnert zij eraan dat de bestreden handeling is bedoeld om „in het Waalse Gewest” te worden toegepast, zoals artikel 2 bepaalt. Zij is dan ook van mening dat alle Waalse gemeenten dienden te worden geraadpleegd, aangezien de doelstellingen van Natura 2000 heel Wallonië aanbelangen.

V.2. Onderzoek

Het is nuttig om vooraf de aanhef van het bestreden besluit weer te geven:

„[...]”

Gelet op artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora

en fauna, waarin wordt bepaald: ‚[v]oor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied’ en ‚gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project **[Or. 8]** nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden’;

[...]

Overwegende dat de vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen op de schaal van het Waalse Gewest en op de schaal van de gebieden nodig is voor de uitvoering van de instandhoudingsregeling van de Natura 2000-locaties, als normreferenties voor de besluitvorming in het kader van de aanneming van de plannen en de afgifte van de vergunningen alsook, in voorkomend geval, voor het actieve beheer van de locaties;

Overwegende dat de instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld worden om de types natuurlijke habitats en de soorten waarvoor de locaties moeten worden aangeduid in een gunstige staat van instandhouding te behouden of, in voorkomend geval, te herstellen;

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 1*bis*, 21*bis*, en artikel 25*bis*, § 1, eerste lid, van de wet, instandhoudingsdoelstellingen moeten worden vastgesteld op de schaal van het geheel van het Waalse grondgebied (en niet enkel voor het Natura 2000-netwerk), om een overzicht te hebben over hetgeen moet worden behouden of, in voorkomend geval, hetgeen moet worden hersteld in het Waalse Gewest om habitats en soorten waarvoor het Natura 2000-netwerk tot stand wordt gebracht, in een gunstige staat van instandhouding te houden of te herstellen; dat deze doelstellingen een indicatieve waarde hebben;

Overwegende dat de instandhoudingsdoelstellingen op de schaal van de locaties moeten worden vastgesteld op grond van de instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld op de schaal van het Waalse grondgebied; dat deze doelstellingen een [regelgevende] waarde hebben;

Overwegende dat de instandhoudingsdoelstellingen, indien ze op de schaal van de locaties worden vastgesteld voor elk type natuurlijke habitat en elke soort waarvoor locaties moeten worden aangeduid, gemeenschappelijk kunnen zijn aan sommige soorten of habitats;

[OMISSIS]

Overwegende dat de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-soorten en -habitats op de schaal van de locatie (kwantitatieve en kwalitatieve) op een harmonische wijze voor elk natuurlijk habitat en elke soort met een communautair belang in een algemeen besluit worden vastgesteld, om niet gegronde discrepanties van de ene locatie tot **[Or. 9]** de andere te voorkomen als ze dezelfde habitats of soorten herbergen; [OMISSIS]

Overwegende dat deze doelstellingen niet van toepassing zijn in een bepaalde Natura 2000-locatie als deze locatie wordt aangewezen voor deze soort of deze habitat; dat het onderzoek van de overeenstemming van een project met de instandhoudingsdoelstellingen per geval wordt behandeld, in functie van de beheerseenheid die zou kunnen worden beïnvloed en van de resultaten van de eventuele geschikte beoordeling;

[OMISSIS]

Overwegende dat deze instandhoudingsdoelstellingen, op de schaal van de locatie, het referentiekader vormen dat, behoudens afwijking, door de bevoegde overheden moet worden nageleefd om de vergunningen af te leveren, [OMISSIS];

[OMISSIS]”.

Overigens wordt er nogmaals aan herinnerd dat een middel dat rechtstreeks aan de schending van een Europese richtlijn is ontleend, alleen ontvankelijk is indien vaststaat dat de richtlijn niet correct in nationaal recht is omgezet.

Eerste onderdeel

Artikel 6, leden 3 en 4, van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna luidt als volgt:

„3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden. **[Or. 10]**

4. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van

alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de lidstaat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De lidstaat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen.

[...]”

Deze bepaling, die volgens verzoekster is geschonden, is in nationaal recht omgezet door artikel 29, § 2, van de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud, dat luidt als volgt:

„§ 2. Voor elk plan of project dat een vergunning behoeft en dat, ten aanzien van de als regel geldende voorschriften en van de instandhoudingsdoelstellingen van de site, niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een dergelijk gebied, wordt een beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, zoals bedoeld in de decreetgeving tot organisatie van de beoordeling van de gevolgen voor het leefmilieu in het Waalse Gewest, rekening houdende met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied en volgens de door de Regering vastgestelde modaliteiten.

De modaliteiten voor de toepassing van voorliggende paragraaf worden vastgesteld door de Regering.

De bevoegde instanties verlenen slechts hun instemming met dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verworven dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten.

Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de bevoegde instantie alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van het Natura 2000-netwerk bewaard blijft en stelt [zij] de Commissie van de Europese Gemeenschappen op de hoogte van de aangenomen compenserende maatregelen.

[...]”

Verzoekster stelt niet dat artikel 6, lid 3, van genoemde richtlijn slecht in nationaal recht is omgezet. Haar beroep op rechtstreekse schending van deze bepaling is dus niet ontvankelijk.

Artikel 25*bis* van de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud luidt als volgt:

„Art. 25bis. § 1. De Regering bepaalt op de schaal van het Waalse Gewest instandhoudingsdoelstellingen voor elk type natuurlijk habitat en voor elk soort waarvoor gebieden aangewezen worden.

De instandhoudingsdoelstellingen worden bepaald op basis van de staat van instandhouding, op de schaal van het Waalse Gewest, van de types natuurlijke habitats en de soorten waarvoor gebieden aangewezen moeten worden en beogen de instandhouding of, desgevallend, het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de types natuurlijke habitats en de soorten waarvoor gebieden aangewezen moeten worden. [Or. 11]

Die instandhoudingsdoelstellingen hebben een indicatieve waarde.

§ 2 Op basis van de instandhoudingsdoelstellingen bedoeld in § 1 bepaalt de Regering instandhoudingsdoelstellingen die toepasselijk zijn op de schaal van de Natura 2000-gebieden.

Die instandhoudingsdoelstellingen hebben een reglementaire waarde. Ze worden geïnterpreteerd ten opzichte van de gegevens bedoeld in artikel 26, § 1, tweede lid, 2 en 3”.

Op die manier regelt dit artikel 25bis de omzetting in nationaal recht van artikel 6, leden 1 en 2, van richtlijn 92/43/EEG, ook „habitatrictlijn” genoemd, dat luidt als volgt:

„1. De lidstaten treffen voor de speciale beschermingszones de nodige instandhoudingsmaatregelen; deze behelzen zo nodig passende specifieke of van ruimtelijke-ordeningsplannen deel uitmakende beheersplannen en passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen, die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats van bijlage I en de soorten van bijlage II die in die gebieden voorkomen.

2. De lidstaten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.”

Het bestreden besluit, dat met name op grond van dit artikel 25bis is genomen, heeft net tot doel, voor het Natura 2000-netwerk de instandhoudingsdoelstellingen vast te stellen, en vormt dus het normatieve referentiekader voor de beoordeling van de passende beheersplannen en -projecten.

De bestreden handeling kan dus geenszins worden gezien als een „plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied” waarvoor „een passende beoordeling [wordt] gemaakt van de gevolgen voor het

gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied”, in de zin van artikel 6, lid 3, van de richtlijn, waarvan wordt gesteld dat het is geschonden (in die zin, C.C., 28 april 2016, nr. 57/2016).

Hieruit volgt dat het eerste onderdeel ontvankelijk noch gegrond is.

Tweede onderdeel

Het Waalse recht eist geen ambtshalve milieubeoordeling van de krachtens genoemd artikel 25bis voor het Natura 2000-netwerk vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen, op grond dat het zou gaan om „plannen en programma’s”. Op basis van artikel D53, lid 1, van boek I van het Milieuwetboek en de bijlage waarnaar dit artikel verwijst, kan deze categorie van regelgevingshandelingen immers niet worden ondergebracht bij de plannen en programma’s waarvoor in bepaalde gevallen een beoordeling moet worden verricht. Lijst II van de overige plannen en programma’s bedoeld in artikel D53, lid 2, is niet door de regering opgesteld. Artikel D53, lid 3, bepaalt dat [OR. 12] de regering krachtens dit hoofdstuk een milieueffectevaluatie kan opleggen voor de plannen en programma’s die vatbaar zijn voor aanzienlijke milieueffecten en die niet vastgelegd zijn bij decretale, reglementaire of administratieve bepalingen.

Aangezien niet wordt betwist en niet te betwisten valt dat een besluit tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk geen plan of programma in de zin van het Waalse recht is, kan verzoekster de rechtstreekse schending van richtlijn 2001/42/EG van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma’s – met name de artikelen 2 en 3 hiervan, die rechtstreeks toepasselijk zijn – inroepen op grond dat een dergelijke regeling naar haar mening een plan of een programma in de zin van die richtlijn is en die regeling niet op haar gevolgen is beoordeeld, zoals die richtlijn vereist.

Artikel 3, leden 2, 4 en 5, van richtlijn 2001/42/EG luidt als volgt:

„2. Onverminderd lid 3, wordt een milieubeoordeling gemaakt van alle plannen en programma’s

a) die voorbereid worden met betrekking tot landbouw, bosbouw, visserij, energie, industrie, vervoer, afvalstoffenbeheer, waterbeheer, telecommunicatie, toerisme en ruimtelijke ordening of grondgebruik en die het kader vormen voor de toekenning van toekomstige vergunningen voor de in bijlagen I en II bij richtlijn 85/337/EEG genoemde projecten, of

b) waarvoor, gelet op het mogelijk effect op gebieden, een beoordeling vereist is uit hoofde van de artikelen 6 of 7 van richtlijn 92/43/EEG.

[...]

4. Voor andere dan de in lid 2 bedoelde plannen en programma's, die het kader vormen voor de toekenning van toekomstige vergunningen voor projecten, bepalen de lidstaten of het plan of het programma aanzienlijke milieueffecten kan hebben.

5. De lidstaten stellen vast, door een onderzoek per geval of door specificatie van soorten plannen en programma's, of door combinatie van beide werkwijzen, of de in de leden 3 en 4 bedoelde plannen of programma's aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben. Hierbij houden zij voor alle gevallen rekening met de relevante criteria van bijlage II, om ervoor te zorgen dat plannen en programma's met mogelijke aanzienlijke milieueffecten door deze richtlijn zijn gedekt. **[Or. 13]**

Om te beginnen is, zoals het Hof van Justitie van de Europese Unie in zijn arrest van 21 juni 2012, *Sylogos Ellinon Poleodomon kai chorotakton* (C-177/11, EU:C:2012:378) heeft opgemerkt, „artikel 3, lid 4, van de SMB-richtlijn blijktens de bewoordingen ervan niet van toepassing [...] op de in artikel 3, lid 2, van deze richtlijn bedoelde plannen en programma's”.

De vraag die in het middel aan bod komt en waarover door partijen wordt gediscussieerd, is, of het bestreden besluit binnen de werkingssfeer van richtlijn 2001/42/EG valt, en zo ja, of richtlijn 92/43/EEG, die door genoemde wet van 12 juli 1973 in het nationale recht is omgezet en op grond waarvan het bestreden besluit is genomen, al dan niet tot gevolg heeft dat de verplichte voorafgaande milieueffectbeoordeling vervalt.

In het genoemde arrest van 21 juni 2012 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie geoordeeld dat „[...] artikel 3, lid 2, onder b), van de SMB-richtlijn [voorts vereist] dat een milieubeoordeling wordt uitgevoerd telkens wanneer een beoordeling is vereist uit hoofde van de artikelen 6 en 7 van de habitatrichtlijn” (punt 19).

Gelet op de conclusie van het onderzoek van het eerste onderdeel van het middel kan derhalve worden gesteld dat het bestreden besluit niet onder de bepalingen van artikel 3, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/42 valt.

Dit neemt niet weg dat de handelingen waarvoor de habitatrichtlijn geen milieueffectbeoordeling oplegt, niettemin plannen of programma's in de zin van hetzij artikel 3, lid 2, onder a), van richtlijn 2001/42 hetzij artikel 3, lid 4, van die richtlijn kunnen vormen.

Met betrekking tot genoemd artikel 3, lid 2, onder a) wijst het Hof van Justitie van de Europese Unie er immers op dat „het begrip ‚plannen en programma's' betrekking heeft op iedere handeling die, door vaststelling van op de betrokken sector toepasselijke regels en controleprocedures, een heel pakket criteria en modaliteiten vaststelt voor de goedkeuring en de uitvoering van één of meerdere projecten die aanzienlijke gevolgen voor het milieu kunnen hebben (zie in deze zin arrest van 11 september 2012, *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias e.a.*,

C-43/10, EU:C:2012:560, punt 95 en aldaar aangehaalde rechtspraak)” (arrest van 27 oktober 2016, D’Oultremont e.a., C-290/15, EU:C:2016:816, punt 49).

Volgens de aanhef van het bestreden besluit is „de vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen op de schaal van het Waalse Gewest en op de schaal van de gebieden [echter] nodig [...] voor de uitvoering van de instandhoudingsregeling van de Natura 2000-locaties [**Or. 14**], als normreferenties voor de besluitvorming in het kader van de aanneming van de plannen en de afgifte van de vergunningen alsook, in voorkomend geval, voor het actieve beheer van de locaties”. Dienaangaande valt niet uit te sluiten dat deze vergunningen betrekking hebben op projecten die aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben, zodat dat een dergelijk besluit dient te worden beschouwd als een plan of een programma in de zin van artikel 3, lid 2, onder a), van richtlijn 2001/42/EG.

Voor zover artikel 3, lid 2, onder b), slechts betrekking heeft op plannen of programma’s waarvoor een beoordeling is vereist uit hoofde van de artikelen 6 en 7 van de habitatrichtlijn, en bijgevolg de plannen of programma’s die nodig zijn voor of verband houden met het beheer van de Natura 2000-gebieden, zoals het geval is met het bestreden besluit, waarin de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk worden vastgelegd, uitsluit, rijst echter de vraag of die uitsluiting tot gevolg heeft dat dit besluit buiten de werkingssfeer van artikel 3, lid 2, onder a), valt, zoals de tegenpartij betoogt. Bijgevolg dient het Hof van Justitie van de Europese Unie een prejudiciële vraag in die zin te worden gesteld.

Voor het geval dat wordt geantwoord dat het bestreden besluit niet binnen de werkingssfeer van artikel 3, lid 2, onder a), valt, dient te worden gevraagd of een dergelijk besluit kan vallen onder de categorie plannen of programma’s als bedoeld in artikel 3, lid 4, waarvoor de lidstaten dienen te bepalen of deze aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben, rekening houdend met de relevante criteria van bijlage II bij de richtlijn, dan wel of artikel 3, lid 2, onder b), in die zin moet worden uitgelegd dat het betrokken besluit ook niet binnen de werkingssfeer van artikel 3, lid 4, valt.

Vast staat in dit verband dat, ook al is het bestreden besluit in beginsel intrinsiek gunstig voor de bescherming van het milieu, genoemd artikel 3, lid 4, dat ertoe strekt andere dan de in artikel 3, lid 2, bedoelde plannen en programma’s op hun „aanzienlijke” gevolgen voor het milieu te laten beoordelen, niet duidelijk aangeeft dat hiermee slechts de negatieve gevolgen voor het milieu worden bedoeld, ook al lijkt bijlage II bij de richtlijn houdende vaststelling van de „Criteria voor de vaststelling van de mogelijke aanzienlijke effecten zoals bedoeld in artikel 3, lid 5” alleen de negatieve gevolgen te bedoelen.

De gegrondheid van het tweede onderdeel van het middel hangt dus af van de uitlegging die aan de betrokken richtlijn wordt gegeven. Bijgevolg dienen de in het dictum van het onderhavige arrest geformuleerde prejudiciële vragen te worden gesteld. [**Or. 15**]

OM DEZE REDENEN

BESLIST DE RAAD VAN STATE:

Artikel 1.

De uitspraak wordt opgeschort.

Artikel 2.

Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie worden de volgende prejudiciële vragen gesteld:

„1. Vormt het besluit waarmee een orgaan van een lidstaat, overeenkomstig richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-netwerk vaststelt, een plan of programma in de zin van richtlijn 2001/42/EG betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's, en inzonderheid in de zin van artikel 3, lid 2, onder a), of in de zin van artikel 3, lid 4, van die richtlijn?”

„2. Dient, ingeval die vraag bevestigend wordt beantwoord, een dergelijk besluit overeenkomstig richtlijn 2001/42/EG aan een milieueffectbeoordeling te worden onderworpen, ofschoon volgens richtlijn 92/43/EEG, op grond waarvan het besluit is genomen, geen dergelijke beoordeling is vereist?”

[OMISSIS]